

ΕΚ ΤΗΣ "ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ",

Ο κ. Ε. Κυριακίδης δημοσιογράφος ἔγκριτος ἤρξατο ἀπὸ τινος τὴν κατὰ φιλλάδεια ἔκδοσιν τοῦ νέου αὐτοῦ ἔργου τῆς Ἱστορίας τοῦ Συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1821 μέχρι σήμερον. Τὸ ἔργον ὄντως εἶνε πρωτοφανὲς καὶ πᾶσα κρίσις ἀπαθάνει ἐπὶ τοῦ παρόντος δύσκολος. Ἐν τούτοις ἡ ἐγνωσμένη ἱκανότης καὶ πολυμάθεια τοῦ συγγραφέως ἐλπίζομεν νὰ ὑπερπιδίῃ τὰς δυσχερείας, καθ' ὧν πρόκειται νὰ παλαίσῃ. Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν δημοσιεύομεν 3 κεφάλαια ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων τὴν δυναστείαν τοῦ Ὀθωνος.

Ἡ πτώσις τῆς ἀπολύτου Μοναρχίας

Ἐκτός τοῦ εὐαράστου τούτου γεγονότος, τῆς ιδρύσεως δηλονότι τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης, οὐδὲν ἕτερον ἐπῆλθεν ἵνα διασκεδάσῃ τὰς ἐκ τῆς πολιτικῆς καχεξίας ἐντυπώσεις. Ἡ ταχεῖα καὶ οἰονεὶ ἀπρόοπτος ἀποχώρησις τοῦ Μαυροκορδάτου ἐξώργισεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν Ἀγγλίαν, ἥς ὁ πρεσβευτὴς Λάιενς ἀναφανδὸν κατὰ τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος ἐξεφράζετο· ἡ ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ κρητικῆς ζητήματος δυσἀρέσκεια ἐπέτεινε τὸ κακόν, ἡ ἀγανάκτησις ἐπὶ τῇ ἐπιμόνῳ διατηρήσει τῶν Βαυαρῶν ἠξάνετο· ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπεμάχρυνσις τῶν ἡγετῶν τῶν κομμάτων ἐνίσχυε τὰ διαθυρολύμενα περὶ ἐκβαυαρισμοῦ τῆς χώρας καὶ πάντα ταῦτα ἐπέσπευδον τὴν ἡμέραν τῆς λαϊκῆς ἐκρήξεως. Εἰς τὸν ἀγῶνα δὲ τοῦτον κατήλθε μετὰ σφοδρότητος πάνοπλον τὸ πρὸς τὴν Ρωσίαν ἀποκλίνον κόμμα οὕτως ἐπιδητικὸν ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Πάλμερστον ἐπτόθη καὶ διεβίβασε τῷ Λάιενς ὁδηγίας καθ' ἃς ὤφειλεν οὗτος νὰ συνεργασθῇ μὲν πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν συνταγματικῶν ἰδεῶν, νὰ παρακωλύσῃ δὲ πᾶσιν δυνάμει πιθανὴν ἔξωσιν τοῦ βασιλέως. Ὀθωνος. Ἐφρονεῖτο καὶ ἐπιστεύθη ὅτι δῆθεν ἡ Ρωσία ἦν ἡ προπαρασκευάζουσα τὸ κίνημα καὶ ὅτι οὐ μόνον τὴν παροχὴν συντάγματος ἐπέδωκεν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Ὀθωνος πτώσιν. Οὐδὲν τούτου ἀναληθέστερον· ὁ Τσάρος Νικόλος ἀποστροφὴν ἔτρεψε πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας καὶ ἐπὶ τοσαῦτον ἀπεδοκίμαζε τὸ πολίτευμα τοῦτο προκειμένου περὶ Ἑλλάδος, ὥστε διὰ τὴν παροχὴν μέρους τινὸς ἐκ τῆς τρίτης σειρᾶς τοῦ δανείου ὡς ὅρον ἐθῆκε τῷ μεσολαβήσαντι βασιλεῖ τῆς Βαυαρίας τὴν ἀνάληψιν ὑποχρεώσεως ὑπὸ τοῦ Ὀθωνος ὅτι οὐδέποτε θέλει παράσχει σύνταγμα τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ· οὕτως τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὀθωνος ἐπεθύμει, ἐνόσω μάλιστα ἐβλεπεν αὐτὸν τρέφοντα ἀπέχθειαν, λίαν δικαίως, πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας. Ἐκεῖνο ὅπερ ἐπεθύμει καὶ ὅπερ διηνεκῶς ἐζητεῖ, ἦν ἡ ἀλλαγὴ θρησκειῶς, ἡ προσχώρησις τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ὀρθόδοξίαν καὶ ὁ ἐν Μονάχῳ πρεσβευτὴς, ὡς εἴπομεν, ἤδη πολλάκις περὶ τούτου ἐποίησατο παρὰ τῷ Λουδοβίκῳ διαβήματα, ὑπομιμνήσκων αὐτῷ τὴν δοθείσαν ὑπόσχεσιν

παρ' αὐτοῦ τῷ Τσάρῳ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ὁ γάμος τοῦ Ὀθωνος πρὸς μὴ ὀρθόδοξον καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀτεχνίας βεβαιότητος περὶ διαδόχου ὁμοίως μὴ ὀρθοδόξου, ἐξώργισαν ἐπὶ μᾶλλον τὸν Τσάρον, ὅστις εὐαρέστως ἤθελεν ἶδει ἀναμφιβόλως κίνημα λαϊκόν, ἵνα ἐξαναγκασθῇ ἐν τέλει ὁ Ὀθων πρὸς παραδοχὴν τοῦ θρησκειώματος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὁ τότε ὅμως ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας Κατακάζης κακῶς διέγνων καὶ τὰς προθέσεις τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ καὶ τὰ πιθανὰ ἀποτελέσματα στάσεώς τινος τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ· τούτου ἔνεκα μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν συνταγματικῶν τῇ 3 Σεπτεμβρίου προσεπάθησε συμβουλεύων τῷ Ὀθωνι ἀνεχώρησιν εἰς Μόναχον καὶ ἐγκατάστασιν ἀντιβασιλείας ν' ἀνατρέψῃ τὸ ἐπιτευχθὲν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Συντάγματος ἀποτέλεσμα· ἀλλ' ἡ μὲν συμβουλή του ἀπερρίφθη. αὐτὸς δ' ἀνεκλήθη ἀμέσως, εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Τσάρου περιπεσών, ὡς ἀστόχως συνεργήσας εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς Ἀγγλίας. Ὅτι δὲ ἦν κίνημα εἰς ὃ ἄνευ ἐπιγνώσεως συνέδραμεν ὁ τῆς Ρωσίας πρεσβευτὴς, τοῦτο δηλοῦται καὶ ἐκ τῆς συμβουλῆς, ἣν ὁ Ἀγγλος πρεσβευτὴς διεβίβασε τῷ πολιορκούντι τὰ ἀνάκτορα Καλλέργη ἵνα μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσοδὸν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, ὡς τοῦτο ἐζήτησε. Οἱ ἀποτελοῦντες ὅμως τὸ ρωσικὸν κόμμα ἔχοντες ἀτομικὰς ἀφορμὰς καὶ θρησκευτικὰς αἰτίας, ἐνθαρρυνθέντες δὲ καὶ ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Κατακάζη, σοβαρώτατα συνετέλεσαν εἰς τὸ ἔργον, ὃ δὲ Λάιενς θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ καυχῆσθαι ὅτι διπλὴν ἤρατο ἐπιτυχίαν, νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ τῶν ρωσοφρόνων τὸ ἀγγλικὸν σχέδιον καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς δυσμενεῖς τῷ βασιλεῖ Ὀθωνι. Οἱ καλούμενοι ρωσοφρόνες διετέλουν ἀπὸ πολλοῦ δυσηρεστημένοι ἐνεκα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, τοῦ ἀνυπαίρετον δηλονότι καὶ ἄνευ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν νομίμων τύπων ἀποχωρισμοῦ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· διεβλεπον τᾶς ἐν τινὰ πρὸς διάσπασιν τῆς Ὀρθοδόξου ἐνότητος, πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἐπιδιφυλευμένην προστασίαν εἰς πάντας τοὺς δῆθεν ἐλευθερόφρονας κληρικούς· ἡ καταδίωξις τῆς ἀνακαλυφθείσης Φιλορθοδόξου ἐταιρείας ἐπὶ μᾶλλον ἐξώργισεν αὐτούς, οὕτω δὲ ἀπόστολοι διέτρεχον τὰ πλήθη ὑπεκαίοντες τὸν πρὸς τὴν πατρῶν θρησκείαν ζῆλον. Εἰς τὰ αἴτια ταῦτα προσετέθησαν καὶ τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ κόμματος τούτου. Ὁ Ζωγράφος εἶχε παυθῇ ὡς προκαλέσας λαϊκὴν ἀγανάκτησιν διὰ τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας συνθήκην· ἡ παῦσις ὅμως αὐτοῦ ἐγένετο ὡς εἰ ἡλήθεον αἱ τοῦ πλήθους αἰτιάσεις κατ'

αὐτοῦ. Ἀποχωρήσας λοιπὸν τῶν πραγμάτων εἶχε σοβαροὺς λόγους ἐν' ἀναμνηστῇ εἰς κίνημα τι δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπανάκτησιν τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ, τοιοῦτο δ' ἀποτέλεσμα μόνον ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ συντάγματος ἀγὼν ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ, διότι μόνον ὁ ὑπὲρ συντάγματος ἀγὼν ἦν τότε λαοφιλὴς καὶ δημοτικὸς. Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὁ καὶ ἡγέτης τῶν ρωσοφρόνων, δυσηρεστημένος καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν ὀλίγον τι μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Μαυροκορδάτου, μετ' οὗ παρὰ τὴν διαφορὴν περὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων γνῶμην προθύμως συγκατετέθη νὰ συνεργασθῇ ἀναλαβὼν τὸ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργεῖον· ἐπὶ πλέον ἐξωθεῖτο οὗτος εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ὑπὸ τῶν περὶ θρησκείας ἀπαιτήσεων τοῦ κόμματος αὐτοῦ. Τοιούτων λοιπὸν λόγων ἔνεκα καὶ τοιούτων αἰτίων τὸ πρὸς τὴν Ρωσίαν ἀποκλίνον κόμμα συνειργάσθη μετὰ τοῦ καλουμένου ἀγγλικοῦ, ἐπειδὴ δὲ πολυπληθέστερον ἦτο τὸ ρωσικὸν εἰς αὐτὸ ἀπεδόθη καθ' ὅλοκληρίαν τὸ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἔργον, Ὁ κυρίως ὅμως ἀρχηγὸς ἦν ἕτερος· ἦτο ὁ κρυπτόμενος καὶ ραδιουργῶν ἐντέχνως πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας· οὗτος διὰ τοῦ Ἀνδρέου Λόντου, τοῦ ἐντίμου ἐκείνου εὐπατρίδου καὶ ἐκ τῶν θερμῶν μελῶν τῆς Ἀγγλικῆς μερίδος, εἶδιδε τὸ γενικὸν πρόσταγμα καὶ ἐκράτει ἐν χερσίν ὅλοκληρον τὴν διεύθυνσιν τῆς συνωμοσίας. Καὶ μὴ ξενισθῇ τις ὅτι ἄνδρες ὡς ὁ Λόντος συνεννοοῦντο μετὰ ξένων πρεσβευτῶν περὶ τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος τῶν· εἶδομεν, πραγματευόμενοι περὶ τῶν τριῶν τῶν χρόνων ἐκείνων κομμάτων, ὅτι ἀπὸ χρηστοῦ συνειδότητος ἐφρόνουν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὰ πολιτικοὶ ἄνδρες ὡς εἰλικρινεῖς τὰς προθέσεις τῆς δυνάμεως ἣν ἐκχστος αὐτῶν μᾶλλον τῇ πατρίδι συμπάθη ἐφρόνει. Τὰς ὑπὲρ ἐπιτυχίας συντάγματος ἐπομένως προσπαθείας τῆς Ἀγγλίας πάντες ἐνόμιζον ὠφελίμους, καθὼ μάλιστα τεινούσας εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ζῶντος αὐτῶν πόθου. Ἐζήτει πρὸς τὸ καλὸν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ τὸ σύνταγμα ἡ Ἀγγλία· οὐχὶ βεβαίως, ἀλλ' ἀπλῶς διότι βλέπουσα τὸν Ὀθωνα μᾶλλον πρὸς τὴν Ρωσίαν ἀποκλίνοντα ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τῶν κυβερνήσεων τῶν ἀπορρουσῶν ἐκ βουλῆς ἤθελον εἶσθαι ἀδύνατος ἡ ἐπικράτησις τῆς ἐπιρροῆς μιᾶς καὶ μόνης δυνάμεως. Ἐκτός τούτου ἐγίνωσκε κάλλιστα ἡ Ἀγγλία ὅτι φιλελευθερον πολίτευμα παρεχόμενον εἰς μικρὸν ἔθνος, χθὲς ἐτι ἀπαλλαγὴν πολυχρονίου καὶ καταστρεπτικῆς τυραννίδος, οὐδαμῶς ἤθελεν ἐπιφέρει κυβερνητικὴν μονιμότητα, ἄνευ δὲ κυβερνητικῆς μονιμότητος ἀδύνατον εἶναι νὰ συντελεσθῶσιν ἔργα πολεμικῆς προπαρασκευῆς ἢ καὶ διπλωματικῶν συνδυασμῶν. Ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος τὰ ἔθνη, καὶ ἰδίως τὰ

μικρὰ ἔθνη, ρίπτονται ἀκκτάσχετα εἰς τὰς κομματικὰς διαπάλας τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, τὰ ἀναπτυσσόμενα συμφέροντά, αἱ ἐπαρχιακαὶ μικροφιλοτιμίαι ἀπαχολοῦσι διαρκῶς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἀποτρέπουσι τὴν προσοχὴν ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, οὕτω δὲ ὅσκις ἐπέλθωσι μεγάλα γεγονότα, ἐξεγειρομένης τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν φιλοτιμίας, εὐρίσκονται ἀνέτοιμα καὶ τὰς περιστάσεις νὰ ἐκμεταλλευθῶσι καὶ τοὺς πύθους αὐτῶν νὰ ἱκανοποιήσωσιν.

Τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰσὶ σχετικὰ, τὸν γενικὸν δὲ τούτον νόμον δὲν ἀποφεύγουσι τὰ πολιτεύματα. Ὅ,τι ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει εἶν' ἐπωφελές, ἐν τῇ ἐτέρᾳ εἶναι ἐπὶ ἥμιον· ὅ,τι προσήκει μεγάλους ἔθνεσιν ἢ λαοῖς ἀπὸ μακροῦ ἔχουσιν ἰδίαν πολιτικὴν ὑπόστασιν, καταστρεπτικῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ μικρῶν ἔθνων μετὰ μακροὺς ἀγῶνας μόλις ἰδίον τι καθεστῶς συμπηξάντων. Ἀπολύτως ἐξεταζόμενον τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα εἶναι καλλίτερον βεβχίως τοῦ μοναρχικοῦ, ὡς τὸ δημοκρατικὸν εἶναι καλλίτερον ἔτι καὶ τοῦ συνταγματικοῦ, διότι τὸ ἄριστον τῶν πολιτευμάτων εἶναι τὸ τῆς ἀπολύτου τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος. Ἄλλ' ὁ κανὼν οὗτος ὑποκαίται εἰς ἐξαιρέσεις· τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα καθίσταται ὀλιγαρχία τυραννική, ἢ δὲ δημοκρατία μεταπίπτει εἰς ὀλιγκήντυραννίαν ὅταν ὁ λαὸς δὲν διῆλθε πάντα τὰ στάδια τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ διαπαιδαγωγήσεως, ὅταν τὸ ἔθνος δὲν ἐξυμῶθη ἔτι διὰ τῆς βαθμιαίας αὐτοῦ πολιτικῆς ἀνεξίξεως. Τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς ἐλευθερίας ἐξυβρίζεται τότε· ἡ ἱερὰ αὐτῆς σημαία, ἡ ἀναγράφουσα τὰ ἀγιώτερα τῶν δογμάτων, τὴν ἀδελφότητα, τὴν ἰσότητα τὴν εὐνομίαν, μεταβάλλεται εἰς ἐμβλημα ἀπάσιον μικροσυμφερόντων, τοπικῶν ἐπιρροῶν, συναλλαγῆς καὶ διαφθορᾶς· αὐταὶ αὐταὶ αἱ φιλελεύθεροι ἰδέαι ζυμιοῦνται διότι ἐκ τῆς κακῆς αὐτῶν χρήσεως δημιουργεῖται ἀντιδράσις καὶ παρεμποδίζεται ἡ ἐπικράτησις αὐτῶν. Οἱ προκαλοῦντες ἐπομένως βιαίους συγκλονισμοὺς παρὰ λαοῖς, ὧν ἡ πνευματικὴ κατάστασις οὐδὲν ἐχέγγυον παρέχει πλήρους καρποφορήσεως τῶν φιλελευθέρων δογμάτων, σπεύρουσιν ἐπὶ ματαίῳ, φυτεύουσιν ἄνθη, χρῆζοντα μεσημβρινοῦ ἡλίου, εἰς χώρας παγετώδεις. Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ κῆρυξ τῆς ἐλευθερίας, ὁ ἐκ φύσεως δημοκρατικὸς, ἀναμφιβόλως κέκτηται ἀκαθекτόν τινα τάσιν πρὸς πᾶν τὸ φιλελεύθερον· αἱ περιπέτειαι, ἀποστερήσασαι αὐτὸν τοῦ πνευματικοῦ βίου, οὐδαμῶς ἐπέτυχον νὰ μειώσωσι τὴν ἐνδιάθετον ταύτην ροπὴν, οὕτω δὲ τὸ τμήμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ ἀποσεῖσαν τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ὡς ἐξ ὀρμεμφύτου ἔβχινε πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν. Τὸ καθήκον ὁμῶς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ἦτο νὰ περιορίσωσι τὴν τάσιν ταύτην μετὰ τῆς ἐπουλώσεως τῶν ἠθικῶν πληγῶν ἃς ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐγκατέλειψεν ἡ μακροχρόνιος κατὰκτησις·

τούναντίον οὗτοι ἐξώθησαν τὸν λαὸν καὶ διεδοκούλησαν μάλιστα αὐτὸν καὶ παρέσυραν εἰς τὴν ὀλισθηρὰν ὁδόν, τὴν εὐθύνην πᾶσαν ὑπέχοντες ὁμοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ὅστις, φιλύποπος, διστάζων, ἀναβολητικὸς, ἐμμένων εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ξένων, ἀντὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἀγαπῆτην ἑλληνικὴν μοναρχίαν, ἀπεξενώθη τοῦ τε τόπου καὶ τοῦ λαοῦ του καὶ παρέσχευεν αἷτια πολιτικῆς μεταβολῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδειχθείσης προώρου καὶ οὐδαμῶς ἐν σχέσει καὶ ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν κατὰστασιν καὶ τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ. Ἐν δὲ τοιαύτῃ τῇ ἐκ τοῦ προώρου συντάγματος ἀποτελέσματι ὑπὸ ἐσωτερικὴν ἐποψίν, ὑπὸ ἐξωτερικὴν ἀπέβησαν μάλλον ὀλέθρια. Ἡ Ἑλλάς ὡς ὠρίσθη ἦν τι πρόσκαιρον· τὰ ὅρια αὐτῆς περιλαμβάνοντα ἐλαχίστην τινα ἀκτίνα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν οὐδαμῶς διαρκῇ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν· ἐπὶ τῆς ἐλευθερωθείσης λοιπῆς γωνίας, μέγιστα καθήκοντα ἐβάρυνον, ἡ διαρκὴς μερίμνα περὶ τῶν ἐν δουλείᾳ ἐγκαταλειφθέντων ἀδελφῶν, περὶ τῆς πλήρους ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ὀριστικῶν μεθοριῶν. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἀποστολὴ μικροῦ καὶ πτωχοῦ τότε λαοῦ ὥφειλε ν' ἀποκλείσῃ πᾶσαν ἐτέραν ἀσχολίαν, νὰ συγκρατῇ δὲ πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ ἐπιδιωκόμενος μέγας ἐθνικὸς σκοπός. Πρὸς παρακώλυσιν τούτου ἐν μόνον ὑπῆρχε φάρμακον· καὶ τὸ φάρμακον τοῦτο, δραστηκώτατον ὡς πρὸς τ' ἀποτελέσματα, μετεχειρίσθη ἡ πονηρὰ Ἀλβιῶν. Εἰργάσθη πρὸς παροχὴν τοῦ συντάγματος, εἰργάσθη δηλονότι πρὸς διάσπασιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, πρὸς ἀποτροπὴν τῆς πρόσδεως τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, πρὸς δημιουργίαν ἐσωτερικῶν ἐρίδων, ἀντεγκλήσεων καὶ κομματικῶν ἀγῶνων. Τοῦτο καὶ μόνον ἐξήτει διὰ τοῦ συντάγματος, τοῦτο καὶ δυστυχῶς ἐπέτυχε, καὶ οὐδαμῶς ἐμερίμνα περὶ τῶν φιλελευθέρων δογμάτων ἢ ὑπὸ τὸ πρόσχημα αὐτῶν τὰ φοβερῶτατα αἵσχη τοῦ δεσποτισμοῦ διαπράττουσα ἀγγλικὴ Κυβέρνησις. Οἱ μετὰ ταύτης συνεργασθέντες Ἕλληνες ἐν μόνον ἴσως νὰ εἴπωσι δύνανται, ὅτι ἐστεροῦντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνων τῶν στοιχείων ἅτινα νῦν ἔχοντες, ὀρθῶς καὶ δικαίως κρίνομεν τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν, ἀλλ' ἡ ἐλαφρυντικὴ αὕτη περίπτωσις μείοι ὑπὸ ἐξωτερικὴν μόνον ἐποψίν τὴν εὐθύνην αὐτῶν, διότι ἐσωτερικῶς εἶχον πάντα τὰ στοιχεῖα ἵνα κρίνωσιν ἀκατάλληλον τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος εἰς λαὸν πρὸ δεκαετίας μόλις ἀπαλλαγέντα τῆς δουλείας.

Οὕτω τὰ πάντα συνέτεινον εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος, ἡ κακὴ πορεία τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, ἡ ἀνικανότης τῶν κυβερνητῶν, ἡ ἀπομάχρυνσις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν σπουδαιοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν, αἱ ἐξωτερικαὶ δυσχερείαι, ἡ φυσικὴ τάσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς πᾶν φιλελεύθερον. Ἡ Ἀγγλία κατενόησε τὸ κρίσιμον τῆς θέ-

σεως τοῦ Ὁθωνος καὶ ἵνα καταστήσῃ ταύτην ἔτι μάλλον δεινὴν ἐπιτακτικῶς ἔθηκεν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῶν πριῶν δυνάμεων τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἦτο βεβχίως ἡ Ρωσία ἣτις ἠθέλεν ἀναλαβεῖ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Ὁθωνος, παρκαρῶσαντος εἰς τὴν συμβουλὴν τοῦ Τσάρου, καὶ οὕτως οἱ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευταὶ τῶν τριῶν δυνάμεων συνῆλθον εἰς συνδιάσκεψιν, ἐξήτασαν τὰ ἑλληνικὰ οἰκονομικὰ καὶ ἀπεφάσισαν ἵνα τοῦλάχιστον γένηται οἰκονομία 3,600,000 δραχ. ἐν τῷ ἑλληνικῷ προϋπολογισμῷ τῶν δαπανῶν. Παρὰ τὰς διαμαρτυρίας αὐτῆς ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς οἰκονομίας, ἐμείωσε πάντας τοὺς μισθοὺς διὰ τοῦ ἀπερὶ κρατήσεως τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων διατάγματος· ἡλάττωσε τὴν ἀριθμητικὴν δύνανσιν τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλικὴν ἐπιχορήγησιν κατὰ 200 χιλ. δρ. ἑτησίως, αὐθορμήτως τοῦ βασιλέως προτείναντος τοῦτο. Αἱ οἰκονομικαὶ αὐταὶ δυσχερείαι ἐν μέσῳ τῶν ἀνωμάλων περιστάσεων αἱ ἐπεμβάσεις τῶν πρεσβευτῶν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα, τὸ ἀνεπαρκές τῆς κυβερνήσεως, προεκάλεσαν τοιαύτην πραγμάτων κατὰστασιν, ὥστε πάντες προέβλεπον τὴν ἐπερχομένην θύελλαν καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀναπόδραστον μεταβολὴν.

Λόντος, Μεταξῆς, Καλλέργης

Ἐλέχθησαν ἤδη οἱ λόγοι δι' οὓς εἰς τὴν πάλιν κατὰ τοῦ Ὁθωνος μεθ' ἀπάσης αὐτοῦ τῆς ἀριθμητικῆς ἐπιβλητικότητος κατῆλθε τὸ πρὸς τὴν Ρωσίαν ἀποκλίνον κόμμα· συμμαχῆσαν οὕτω πρὸς τὸ ἀγγλικόν. Τὴν διεύθυνσιν τοῦ τελευταίου εἶχεν ἀναλάβει ὁ Ἀνδρέας Λόντος, τοῦ Μαυροκορδάτου ἐπιθυμούντος νὰ ἐκπηρώσῃ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θέλει ἀναμιχθῇ εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν· ἔμενε λοιπὸν ἀπομεμακρυσμένος τῶν πραγμάτων, καίτοι βεβχίως οὐχὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν διατρεχόντων. Ὁ Ἀνδρέας Λόντος, ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Αἰγίου, πολλὰς ὑπηρεσίας παρασχὼν κατὰ τὸν περὶ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, ἦν ἀνὴρ φύσει τολμηρὸς, χαρακτῆρος σφοδροῦ, ταχέως ἀποφασίζων καὶ ἐκτελῶν· οὕτω δὲ ἦν πολλῶ τοῦ Μαυροκορδάτου καταλληλότερος πρὸς διοργάνωσιν συνωμοσίας καὶ ἐκτέλεσιν στάσεως τοῦ ρωσικοῦ κόμματος· ἡγήτωρ ἦν ὁ Ἀνδρέας Μεταξῆς· ὁ γηραιὸς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τούτου, ὁ ἐνδοξὸς τῆς Πελοποννήσου στρατάρχης, ὁ διαπρεπέστατος ἥρως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, εἶχεν ἀποθάνει προσβληθεὶς ἐξ ἀποπληξίας τὴν νύκτα τῆς 3 πρὸς τὴν 4 Φεβρουαρίου 1843 κατὰ τὸ 74 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ ἀνακτορικοῦ χοροῦ τοῦ τελεσθέντος ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς ἐπανόδου τοῦ Ὁθωνος καὶ τῶν ἀποβατηρίων τῆς βασιλείσεως Ἀμαλίας. Ἡ Ἑλλάς σύμπασα ἐθρήνησεν αὐτόν· ὁ διαπρεπέστατος ἱεροκῆρυξ, ὁ πολὺς Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ἀπήγγειλεν ἐξοχόν

ἐπικήδειον ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἔνθα ἐτελέσθη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία λαμπρὸν ἐπιτάφιον ἐξεφώνησεν ὁ Παναγιώτης Σούτσος καὶ τριήμερον γενικὸν πένθος διετάχθη ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ ἀπωλείᾳ τῆς Πατρίδος. Ἄλλ' ὁ Κολοκοτρώνης ἦν ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἡγέτης τῶν ρωσοφρόνων, τὸ δὲ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐγκαταλειφθὲν κενὸν εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν προσεκλήθη ν' ἀναπληρώσῃ ὁ ὑπὸ τῆς ἐμπιστοσύνης πάντων τῶν μελῶν τοῦ κόμματος ἐνδείκνυμενος ἀρχηγὸς Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὁ νικητὴς τῶν Λαλιωτῶν, εὐκλεὲς γόνος τῶν Ἰονίων νήσων, ἀγωνισθεὶς κατὰ πάντα τὸν Ἀγῶνα, ἔτι δὲ πεποικισμένος διὰ πολλῶν διπλωματικῶν προσόντων. Ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν συνεπλήθη πρὸς στιγμήν μέγα συνταγματικὸν κόμμα ἐξαφανισθεῖσιν πασῶν τῶν ἄλλων μοχματικῶν διακρίσεων, εἰς δὲ τὰς τάξεις αὐτῶν συγκατελέγοντο οἱ διαπρεπέστατοι τῶν ἀνδρῶν, ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης, ὁ Ζωγράφος, ὁ Μπότσαρης, ὁ Σισσίνης, ὁ Καλλέργης, ὁ Μακρυγιάννης, ἵνα μνημονεύσωμεν τοὺς ἀμεσώτερον συμμετασχόντας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων πολλῶν οἵτινες πάντες ἦσαν ὑπὲρ τοῦ συντάγματος. Ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκτὸς ἐξαιρέσεων τινῶν ὅλοι οἱ πολίτευταί τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν συνταγματικοί. Οἱ τὴν συνωμοσίαν ἐξυφαίνοντες κατάρθωσαν νὰ ἐπιτύχωσι τὴν εἰς Ἀθήνας μετάθεσιν τοῦ Δημητρίου Καλλέργη, διοικητοῦ τοῦ ἱππικοῦ ἐν Ἀργεῖ, διότι ἐγίνωσκον ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεύρωσι μᾶλλον τολμητίαν πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ὁ συνταγματάρχης Δημήτριος Καλλέργης νέος ἔτι, ἡλικίας 39 ἐτῶν, γόνος ἐπιφανεστάτης κρητικῆς οἰκογενείας, ἦν τύπος ἀληθοῦς ἐυπατρίδου· ἐξεπαιδεύετο ἐν Βιέννῃ παρὰ τινὶ θεῷ αὐτοῦ ὅτε ἤρξατο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπαναστάσις, ἐγκαταλείψας δὲ καὶ θεῖον καὶ παιδαῖαν καὶ διασκεδάσεις ἔδραμεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα του ἐν ἡ ἐγένετο ἀρχηγὸς εἰκοσαετῆς περίπου. Πνεῦμα σπινθηροβόλον, στωμυλία ἔλκουσα, τόλμη ἀκάθεκτος, ὄνομα ὠραῖον καὶ ἀτομικὸν παρελθὼν ἐνδοξον, παρῆγεν αὐτῷ ὅλα τῆς ἐπιτυχίας τὰ μέσα. Ἦν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οἵτινες κατακτῶσι θρόνον καὶ θέτουσι στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. Ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐμυήθη καταλλήλως εἰς τὸ σχέδιον τῆς συνωμοσίας ἧς τὰς ιδέας καὶ πρότερον ἠσπάζετο. Εὗρε δὲ συναρωγούς ἐν τῷ στρατῷ τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν Σκαρβέλην, ἀσπαζομένους τὰς αὐτὰς ιδέας· ἄλλ' ὁ μὲν Μακρυγιάννης διεφώνει πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως, συνηγορῶν ὑπὲρ κινήματός τινος ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὁ δὲ Σκαρβέλης, χαρακτὴρ νομιμοφρονέστατος, παρῆχε τοῖς συνωμότης ὑπονοίας ὅτι ἠδύνατο κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν νὰ συγκρατηθῇ ἐκ τῆς περὶ καθήκοντος ιδέας. Ἐμυήθη δὲ ὁμοίως εἰς τὰ τεκταινόμενα ἐκτὸς τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ Σκαρβέλη καὶ ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβο-

λικοῦ Σχινᾶς, ὅστις ὁμως οὐδὲν ὑπεσχέθη, αὐστηρότατος ὢν τηρητῆς τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Ὁ μόνος λοιπὸν ἀρχηγὸς ἐφαίνετο ὁ Δημήτριος Καλλέργης καὶ ἐπ' αὐτοῦ πᾶσαι τῶν συνωμοτῶν αἱ ἐλπίδες δικαίως ἐστηρίχθησαν. Τὸ σχέδιον ἦτο νὰ πολιορκηθῶσι τὰ Ἀνάκτορα καὶ ζητηθῇ ἡ ἀνακήρυξις συντάγματος· ἐπειδὴ δὲ γενικῶς ἐφρονεῖτο ὅτι ὁ Ὁθων ἤθελε προτιμήσει νὰ παραιτηθῇ τὸν ἑλληνικὸν θρόνον ἢ νὰ παράσχῃ σύνταγμα, πολλὰ ἤλπιζον οἱ ἐκ τῶν συνωμοτῶν τὴν ἐξωσιν τοῦ βασιλέως ἐπιθυμοῦντες. Ὅ,τι δὲ ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ βασιλεία ἐγίνωσκον ὅπως δὴ ποτε ὅτι παρεσκευάζετο κίνημά τι τοῦτο εἶναι ἀναμφίβολον, δὲν κατάρθωσαν ὁμως νὰ λαθῶσι τὰ δέοντα μέτρα, καίτοι ἐσκέπτοντο περὶ συγκροτήσεως στρατιωτικοῦ δικαστηρίου πρὸς δίκην τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν τὴν ἀποστασίαν παρασκευαζόντων. Τὰ γεγονότα ὁμως προκατέλαβον αὐτάς.

Ἡ νύξ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου

Τὴν ἐσπέραν τῆς 2 πρὸς τὴν 3 Σεπτεμβρίου ὁ Καλλέργης μετὰ προγενεστέρων συνεννόησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν Σκαρβέλην μετέβη εἰς τὸ θέατρον ἵνα ἀποπλανήσῃ τὴν κατασκοπεύουσαν τὰ διαβήματα αὐτοῦ ἐξουσίαν· ἐξελθὼν τοῦ θεάτρου μετέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μακρυγιάννη ὅπου ἐπρόκειτο νὰ συναχθῶσιν ἄτακτοι στρατιῶται καὶ πολῖται, ἀντ' αὐτῶν ὁμως εὗρε τὸν Μακρυγιάννην ἐφησυχάζοντα καὶ μόλις ἀρχομένην τὴν συνάθροισιν ὀλιγίστων τινῶν. Ἐκεῖθεν διηυθύνθη εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ πεζικοῦ ὅπου τὸ ὑπὸ τὸν Σκαρβέλην τάγμα ἦν ἐτοιμον, ἀναμένον τὸ σύνθημα. Ἡ πόλις ἅπασα ἦν ἤρεμος, ἐφαίνετο κοιμωμένη καὶ μόνον πυκναὶ περιπολῖαι χωροφυλάκων διήρχοντο τὰς ἐρήμους αὐτῆς οδοῦς. Ὁ Καλλέργης ἰδὼν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἡσυχίαν ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ κίνημα, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἔμαθεν ὅτι ἡ χωροφυλακὴ παρατηρήσασα τὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μακρυγιάννη μετάβασιν ὑπόπτων τινῶν προσώπων περιεκύκλωσε ἀμέσως αὐτόν· τρέχει λοιπὸν εἰς τὸν στρατῶνα, οὐ τὴν θύραν ἐφύλασσαν πιστοὶ ἱππεῖς, εὐρίσκει συνηγμένους τοὺς ἀξιωματικούς, ἐν οἷς καὶ τὸν διευθυντὴν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς Σπύρον Μήλιον μετὰ τριῶν ἐτέρων ἀξιωματικῶν, ἀγορεύει πρὸς τῆς φρουρᾶς ἐξορκίζων αὐτὴν νὰ συνδράμῃ τὸ ἔθνος ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν ἐρρίψεν αὐτὸ ἡ ἀπολυτοφροσύνη τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ξενοκρατία, ἀνασπᾷ τὸ ξίφος καὶ κράζει: ζήτω τὸ Σύνταγμα! Τὴν κραυγὴν ταύτην ἐπανελάβον πάντες, ὁ δὲ Καλλέργης διατάσσει ἕνα λόχον ἀκροβολιστῶν ἵνα μεταδᾷ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ οἴκου τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ἀνδρὰς τινὰς ἵνα διανοιῶσι τὰς φυλάκας τοῦ Μενδρεσέ, προσλαθῶσι τοὺς ἐκεῖ ἐγκαθειργημένους καὶ μετ' αὐτῶν διευθυνθῶσιν εἰς τὰ Ἀνάκτορα πρὸς ἃ ἤθελε διευθυνθῇ πρότερον ἐκεῖνος μετὰ τῆς φρουρᾶς,

ἀποτελουμένης ὑπὸ τοῦ τάγματος τῆς γραμμῆς, τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἐνὸς λόχου τῶν ἀκροβολιστῶν.

Τῇ 1 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀκριβῶς ἐξέκίνησεν ὁ Καλλέργης μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ἀφοῦ διετάξε νὰ ριφθῶσι δύο πυροβολισμοὶ ὡς ἦτο τὸ σύνθημα· ἐντρομοὶ οἱ κάτοικοι τῶν ὁδῶν δι' ὧν διήρχετο ὁ ἀποστατήσας στρατὸς ἀφυπνίζοντο ὑπὸ τῆς μουσικῆς καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ συντάγματος καὶ τοῦ ἔθνους ζητωκραυγῶν· ἐβιάζον δὲ κατὰ φάλαγγα, μετὰ σημαίων, μουσικῆς καὶ σάλπιγγων, τοῦ Καλλέργη διὰ τῆς βροντῶδους αὐτοῦ φωνῆς ἐπιτακτικῶς διατάσσοντος. Οὕτως ἐφθασαν εἰς τὴν εὐρείαν τῶν νεοκτιστῶν Ἀνακτόρων πλατείαν, εἰς ἃ ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἐγκαταστή ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐλικῶν καὶ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ θεραπείας. Ὁ βασιλεὺς εἰργάζετο ἔτι ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτοῦ γραφείῳ ὅταν ἤκουσε τὴν μουσικὴν καὶ τὰς ζητωκραυγὰς· ἡ βασιλισσα, ἥτις εἶχε κατακλιθῇ, ἐντρομος ἀφυπνίσθη καὶ ἔδραμε λυσίκομος παρὰ τῷ βασιλεῖ συζύγῳ, ἐπανελθούσα δὲ εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ ἐν τάχει ἐνδυσθεῖσα ἔδραμε καὶ πάλιν πλησίον τοῦ Ὁθωνος, ὅστις κάτωχρος ἐξ ὀργῆς συνδιεσκέπετο μετὰ τῶν ὑπασιπστῶν καὶ τῶν αὐλικῶν του. Ἀπεφασίσθη νὰ ἐρωτηθῶσιν οἱ ἀποστάται περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐλευσεως αὐτῶν καὶ ἐξήλθον ἵνα πρᾶξωσι τοῦτο ὁ ὑπασιπστής Γαρδικιώτης Γρίβας μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Α. Βλαχοπούλου, ὅστις ἐγκαίρως πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα εἶχε σπεύσει εἰς τὰ Ἀνάκτορα· ἅμα ὁμως οὗτοι ἐξήλθον καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ ὀμιλήσωσι πρὸς τοὺς στρατιώτας προτρέποντες αὐτοὺς νὰ διαλυθῶσι, συνελήφθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Καλλέργη καὶ ἀπεστάλησαν ὑπὸ κράτησιν εἰς τὸν στρατῶνα. Ταῦτοχρόνως προσήλθον καὶ οἱ περὶ τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν διαλύσαντα τὴν πολιορκίαν τούτου ἀξιωματικὸν Σκυλοδημάκην ἀφοῦ πρότερον εἶχε φονευθῇ εἰς ἐνωμοτάρχης, τὸ μόνον θῦμα τῆς στάσεως, καὶ ἐπληρώθησαν δύο χωροφύλακες ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος αὐτῶν.

Ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Γαρδικιώτου καὶ τοῦ Βλαχοπούλου, παρὰ τὰς ἐκείσεως τῆς θρηύσεως βασιύσεως, ἥτις ἐκράτει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος, προσήλθε μετὰ τοῦ Χῆς εἰς θυρίδα τινα καὶ ἠρώτησε τὸν Καλλέργη τί ἐζήτηι. «Μεγαλειότατε, ἀπεκρίνατο ὁ Καλλέργης, εὐδοκήσατε νὰ ἱκανοποιήσῃτε τὴν αἴτησιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ ἐμογνωμόνως ζητούντων Σύνταγμα». Ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο ὀργίλως «ἄς διαλυθῶσι καὶ θέλω μεριμνήσει περὶ τῆς αἰτήσεώς των» καὶ ἀπεσύρθη, ἐνῶ ὁ Χῆς ποιησάμενος παρατηρήσεις τινὰς προεκάλεσε τὰς ἀπειλὰς τοῦ Καλλέργη καὶ τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ν' ἀποσυρθῇ. Τότε ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν ἐκ τῆς ὀπισθίας θύρας τῶν Ἀνακτόρων τὸν διαγγελέα Στᾶνδωρφ ἵνα διατάξῃ τὸν λοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Σχινᾶν ὅπως προσέλθῃ μετὰ τῶν πυροβο-

λων. Ἐπὶ τούτοις στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἐκπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Καλλέργη κατελάμβανον τὰς θύρας τῆς Τραπεζῆς, τοῦ Κεντρικοῦ ταμείου, τῶν Γραμματειῶν καὶ ἐξηνάγκαζον εἰς ὑποχώρησιν τὸν μοίραρχον τῆς χωροφυλακῆς Κουτσογιαννόπουλον, ὅστις μετὰ τινων ἱππέων χωροφυλάκων παρημποδίζε ἐν τῇ ὁδῷ Ἐρμού τὸ πλῆθος ἵνα προσέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Οὕτως ἡ ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν ἀνακτόρων συνάθροισις, ὀλίγη κατ' ἀρχάς, τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Καλλέργη καὶ τῶν ἀποφυλακισθέντων συνισταμένη, κατέστη πυκνοτέρα καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν προσέλευσιν καὶ τοῦ Σχινᾶ μετὰ τὸν πυροβόλων, ὅστις ὁμῶς συνηνῶθη μετὰ τῶν ἀποστατών, τῶν πυροβολιστῶν ἀνακραζάντων μετὰ τῶν συναδέλφων τῶν «Ζήτω τὸ Σύνταγμα». Τῇ 3 ὥρᾳ τῆς νυκτὸς προσήλθον καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀποστάται, οἱ καὶ μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὁ Α. Μεταξᾶς, ὁ Λόντος, ὁ Ζωγράφος, ὁ Τζούρτζης, διηλθον διὰ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ ἐπευφημούμενοι, μετέβησαν εἰς τὸ πλῆσιον κατὰστημα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἀποστείλαντες διαγγελεῖς προσεκάλεσαν ἐσπευσμένως τοὺς συναδέλφους αὐτῶν συγκροτηθείσης συνεδρίας μετὰ βραχείαν συζήτησιν συνετάχθη προκήρυξις πρὸς τὸν λαὸν ἀναγγέλλουσα ὅτι τὸ Συμβούλιον συμερίζεται τοὺς πόθους αὐτοῦ καὶ ἀναφορὰ πρὸς τὸν Βασιλέα δι' ἧς ἐπέζητεῖτο ἡ ἀνακήρυξις τοῦ συντάγματος. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην μεταβάσα ἐπέδωκε πρὸς τὸν Βασιλέα ἐπιτροπεία τοῦ Συμβουλίου ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ Κουντουριώτου, Μαυρομιχάλη, Αἰνιᾶνος, Ψύλλα, Λόντου καὶ Προβελεγγίου· ἐνθ' δὲ ἦν ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη παρὰ τῷ βασιλεῖ οἱ πρεσβευταὶ τῶν δυνάμεων μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ τῆς Ἀγγλίας ἐζήτησαν ὅδεῖαν ἵνα εισέλθωσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀλλ' ὁ Καλλέργης ἤρνηθη, τῇ μυστικῇ συμβουλῇ καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ πρεσβευταὶ τῆς Πρωσίας καὶ Αὐστρίας διεμαρτυρήθησαν, ἀλλὰ κατὰ τοιαύτας στιγμὰς οὐδεὶς ἐξουσίαν ἰσχύον διαμαρτυρεῖται μὴ ἐνισχυόμεναι ὑπὸ λογίων.

Τὰ διατάγματα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου

Ἐνθ' δὲ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ἀγωνίων ἀνέμενε τὴν ἀποτέλεσμα, τρώγων ταῦτοχρόνως καὶ ἄρτους θερμούς οὓς προνοητικὸς τις μεταβίβας εἰς τοὺς κλισίους ἐκομισε χάριν τῶν πειναλέων στρατιωτῶν, τῶν ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους ἐκεῖ ἱσταμένων — ἦτο ἡδὴ ἡμέρα — ἡ ἐπιτροπεία ἔχουσα συναρῶν καὶ τοὺς δακρυβρέκτους ὀφθαλμούς τῆς βασιλείας προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὴν αἴτησιν τοῦ λαοῦ. Τέλος ὁ βασιλεὺς ἐνέδωκε καὶ ὑπέγραψε δι' ἄρχαυ δι' οὗ τῇ προτάσει τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας «θέλει συγκαλεσθῇ ἐντός τοῦ πολὺ τριήκοντα ἡμερῶν Ἐθνικὴ συνέλευσις διὰ νὰ συντάξωμεν μετ' αὐτῆς τὸ σύνταγμα τοῦ κράτους» καὶ ἔτερον δι' οὗ διωρίζετο πρωθυπουργὸς καὶ ἐπὶ

τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ὁ Α. Μεταξᾶς, ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Α. Λόντος, ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ Κ. Κανάρης, ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Δ. Μανσόλας, ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Α. Μελάς καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὁ Μ. Σχινᾶς. Ἐτερα δύο διατάγματα ὠρίζον τὴν παῦσιν τῶν τέως ὑπουργῶν, τὸν ὅρκον τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ἔχοντα ὡς ἐξῆς: «Ὅρκίζομαι πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Συνταγματικὸν Θρόνον καὶ ἀπαρσάλευτον ἀφοσίωσιν εἰς τοὺς κατὰ τὰ σήμερον ἐγκριθέντες μέτρα διὰ τῆς Ἐθνικῆς συνελεύσεως καθιερωθησομένου συνταγματικὸς θεσμὸς» καὶ τέλος τὴν ἀπόλυσιν πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Κράτους διατελούντων ξένων, ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων φιλελλήνων. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν διαταγμάτων τούτων προεκάλεσε μικρὰν τινα τὸ πρῶτον σύγχυσιν ἐνεκα παρεξηγήσεως, εἴτα δὲ τὰς ζωηρὰς τοῦ πλῆθους ἐπευφημίας. Τότε ἐπετράπη εἰς τοὺς πρεσβευτὰς ἡ εἰσοδος εἰς τὰ ἀνάκτορα, καίτοι οἱ ἀποστάται δὲν ἤρκοοντο εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὅπερ ἐκήρυξε τὴν 3 Σεπτεμβρίου «ἡμέραν ἑορτάσιμον εἰς τὸ ἔθνος ὡς παραγωγὴν λαμπροῦ μέλλοντος», ἀλλὰ καὶ ἐζήτησαν τὴν ἐκφρασιν τῶν εὐχρεσιῶν τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς στρατιώτας καὶ τὴν ἀπονομὴν αὐτοῖς ἀριστείου. Ἡ σκαιὰ αὕτη ἀπαίτησις ἤκιστα βεβαίως τιμᾶ τοὺς ὑποβαλόντας αὐτήν· ἐνδακρυς ὁ βασιλεὺς ὑπεχώρησε καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καὶ ὑπέγραψε δύο διατάγματα· διὰ τοῦ ἐνὸς ἀνεγνώριζε «τὴν ἡμέραν τῆς 3 Σεπτεμβρίου ὡς ἡμέραν ἀριστεύσεως τοῦ στρατοῦ, καὶ τῶν πολιτῶν τῆς πρωτευούσης καὶ ἀπάντων τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πραχθέντα» καὶ διέταττε τὴν ἀπονομὴν εἰς τὸν στρατὸν καὶ τοὺς πολιτὰς σιδηροῦ ἀριστείου φέροντος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους ἐπιγραφὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843 καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου Συνταγματικὸς Θεός καὶ κρεμάμενον ἀπὸ ταινίας πορφύρας· διὰ τοῦ ἑτέρου ἀπένευε τὴν βασιλικὴν εὐχρίστησιν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς φρουρᾶς συνταγματάρχην Δημήτριον Καλλέργην, εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Ἀθηνῶν συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννην καὶ λοιποὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διαταγμάτων τούτων, τῇ 3 μ. μ. ὥρᾳ ὁ στρατὸς παρήλασε πρὸ τῶν ἀνακτόρων κραυγάζων «Ζήτω ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς, Ὁθων ὁ Α'» καὶ μουσικῆς παιανίζουσας ἐπανέκαμψεν εἰς τὸν στρατῶνα ἀκολουθούμενος καὶ ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ· ἡ δὲ νέα κυβέρνησις διὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς διένειμε προκήρυξιν εὐαγγελιζομένην τὰ γενόμενα ὡς ἐξῆς: «Ἕλληνες. Τέλος πάντων αἱ εὐχαὶ ὑμῶν εἰσηκουσθήσαν· ὁ λαός, ὁ στρατὸς τῆς πρωτευούσης καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐξέφρασαν σήμερον πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν σεβαστὸν ἡμῶν βασιλέα τὰς περὶ συγκαλέσεως καὶ περὶ ὀριστικοῦ Συν-

τάγματος ἐφέσεις τοῦ ἔθνους τὰς ὁποίας καὶ εὐχαρίστως ἀπεδέχθη ἡ Α. Μ. εὐδοκήσασα ἅμα καὶ νὰ καλέσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων. Σπεύδοντες λοιπὸν νὰ σᾶς δώσωμεν τὴν εὐχάριστον ταύτην ἀγγελίαν, σᾶς προσκαλοῦμεν εἰς συντήρησιν τελείαν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας, ἵνα συμπληρωθῇ ὁ μέγας σκοπὸς τῆς ἔθνικῆς εὐημερίας, καὶ ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι γνωρίζομεν νὰ ἐκτελῶμεν καὶ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος μας καὶ τὸν εὐσχήμονα τρόπον καθ' ὃν αὐτὰ δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν· οὕτω φερόμενοι καὶ τὸ προσήκον σέβας εἰς τὰς καθεστῶσας ἀρχὰς ἀποδίδοντες θέλετε δώσει εἰς ἡμᾶς καιρὸν καὶ βοήθειαν πρὸς παρασκευὴν εὐχερεστέραν τῆς ἐντὸς τριακονθημέρου προθεσμίας συγκαλέσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως παρ' ἧς περιμένεται ἡ παγίωσις τοῦ Συνταγματικοῦ Θρόνου εἰς τὴν ἡμετέραν πατρίδα καὶ τὸ εὐτυχὲς μέλλον αὐτῆς». Καὶ οὕτως ἐντὸς ὀλιγίστων ὥρῶν κατελύθη ἀναιμάκτως ἡ ἀπόλυτος ἐν Ἑλλάδι μοναρχία.

«Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ περιδιαβάων εἰς τὴν πλατείαν, λέγει ἡ ἐφημερίς Ἀθηναῖα, δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ σημεῖον δι' οὗ νὰ συμπεράνῃ ὅτι λαὸς ὀλοκλήρος καὶ στρατὸς ἐξετέλεσαν ἐκεῖ πρὸ ὀλίγου μίαν ἐπανάστασιν. Εἰς τοῦτο πάντες ἐχάρησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἐδεῖξαν πόσον προέβησαν εἰς τὸν πολιτισμόν, πόσον κατενόησαν τὰ δικαιώματά των καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν πρέπει νὰ τ' ἀποκτήσωσι, χωρὶς ν' ἀφῆσωσιν οὐδεμίαν κηλίδαν εἰς τὴν ἱστορίαν. Δέκα ἔτη τοὺς ἐσκοφάντησαν ὡς ἀνθρώπους πλήρεις παθῶν καὶ μίσους καὶ δόλου, τοὺς ἐξηυτέλισαν ὡς ὑπομένοντας τὴν δουλείαν καὶ τὴν διαφθορὰν καὶ εἰς μίαν ἡμέραν ἐδεῖξαν οὗτοι πόσον εἶναι ζηλότυποι τῆς ἐλευθερίας των, πόσον εἶναι ἐπιεικεῖς μετὰ τὴν νίκην, πόσον εἶναι γενναῖοι πρὸς τοὺς προξένους τῆς δυστυχίας των».

Ε. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΣΤΑΓΟΝΕΣ

Ἐὰν τὰ παραπτώματα τοῦ ἔρωτος εἴνε συγγνωστά, πρέπει νὰ συγχωρῶνται πρὸ πάντων εἰς τὰς γυναῖκας, αἵτινες δι' αὐτοῦ βασιλεύουσι.

✱

Σωφρονίζονται ὅσοι δὲν εἴνε πλέον εἰς θεοὺς καὶ ἀρέσκουσιν εἰς τὰς γυναῖκας.

✱

Ἦδον ἔνεκα τῆς ὁποίας εἴμεθα βέβαιοι ὅτι βραδύτερον θὰ μεταμεληθῶμεν, δὲν εἴνε εὐχάριστος.

✱

Ἄς ἐξηγήσῃ ὅστις δὲ αἰεὶ τὰς γυναῖκας.

✱

Δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὰς μάλλον ἐντιμους γυναῖκας νὰ μὴ ἔχωσι παουρηγίαν· ἡ πρώτη ἔμφυτος ὁρμὴ τῶν ἀρίστων ὡς καὶ τῶν χειρίστων εἴνε ὁ δόλος.